

पूर्वमध्यमा प्रथमखण्ड

विषय कोड : 509

दर्शनम्

चतुर्थ प्रश्नपत्रम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देशः—अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषायां समाधेयाः।

1. उचितविकल्पं चिनुत —

5×1=5

(i) श्रीमद्भगवद्गीतायाः तृतीय अध्याये कति श्लोकाः सन्ति ?

(1) पञ्चचत्वारिंशत्	(2) त्रिचत्वारिंशत्
(3) पञ्चत्रिंशत्	(4) सप्तचत्वारिंशत्

(ii) ईशावास्योपनिषद् प्रथम मन्त्रः —

(1) कुर्वन्नेवेह	(2) ईशावास्यमिदं सर्वं
(3) पूर्णः मदः पूर्णमिदं	(4) असूर्या नाम ते लोकाः

(iii) श्री केशवमिश्रः कस्य ग्रन्थस्य प्रणेता अस्ति ?

(1) तर्कसंग्रहः	(2) दर्शनशास्त्र
(3) तर्कभाषाः	(4) न्यायदर्शनः

(iv) श्रीकृष्णार्जुनसंवादे सांख्ययोगोनामः अध्यायः —

(1) तृतीयोऽध्यायः	(2) प्रथमोऽध्यायः
(3) द्वितीयोऽध्यायः	(4) पञ्चमोऽध्यायः

(v) मनुष्यत्वाभिमानस्य कर्मविधिः स्वरूपं प्रतिपादनीयम् —

(1) वृहदारण्यकोपनिषद्	(2) केनोपनिषद्
(3) मुण्डकोपनिषद्	(4) ईशावास्योपनिषद्

2. रिक्तस्थानानि पूरयत -

5×1=5

- (i) पूर्णमदः पूर्णमिदं मुदच्यते।
(ii) अन्धं तमः प्रविशन्ति ये उपसते।
(iii) दृष्ट्वातु व्युढं दुर्योधनस्तदा।
(iv) तन्तुरूपस्य कारणम्।
(v) धर्मक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः।

3. युग्ममेलनं कुरुत -

5×1=5

- (i) साख्ययोगः (1) केशवमिश्रः
(ii) तच्च कारणं (2) उपनिषदः
(iii) दर्शनम् (3) ऋषीकेशः
(iv) ईशावास्यमिदं (4) त्रिविधम्
(v) पाञ्चजन्यम् (5) गीता

4. सत्यकथनानां समक्षम् 'आम' असत्यकथनानां समक्षम् 'न' इति लिखत -

5×1=5

- (i) यथार्थानुभवः प्रमा अस्ति।
(ii) साधकतम् करणम् अस्ति।
(iii) गीता उपनिषद् नास्ति।
(iv) ज्ञानविषयं ज्ञानं स्मृतिः।
(v) तर्कभाषायां सप्तपदार्थानि प्रमाणानि च सन्ति।

5. एकपदेन उत्तरत -

5×1=5

- (i) अन्नात् कानि भवन्ति ?
(ii) कामात् कः अभिजायते ?
(iii) ते अधिकाराः कुत्र ?
(iv) जातस्य ध्रुवं किम् ?
(v) यज्ञात् कः भवति ?

6. एकवाक्येन उत्तरं लिखत -

12×2=24

- (i) सर्वत्र भगवद्दृष्टिः का उपदेशः कस्मिन् उपनिषदि वर्णितः ?
- (ii) 'असूर्या नाम ते लोकाः' इति वाक्यं कस्य ग्रन्थस्य अस्ति ?
- (iii) शास्त्रस्य प्रवृत्तिः कतिधा ?
- (iv) श्रीमद्भगवद्गीताया सहसम्बन्धः कस्य पुराणस्य ?
- (v) प्रत्यक्षप्रमाणम् किम् ?
- (vi) ईश्वरकृष्णार्जुनयोः संवादः कुत्र प्राप्यते ?
- (vii) श्रीमद्भगवद्गीतायाः प्रथमाध्यायस्य नाम किम् ?
- (viii) का प्रमा ?
- (ix) किं प्रमाणम् ?
- (x) उद्देश्यः कः ?
- (xi) महाभारते कस्मिन् पर्वणि गीता कथिता ?
- (xii) कर्मयोगो नाम कः अध्यायः ?

7. लघूत्तराणि प्रश्नानि -

3×3=9

- (i) 'निमित्तानि च पश्यामि विपरीतानि केशव' इति कः उक्तवान् ?
- (ii) "क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते" इति कस्मिन् अध्याये उक्तम् ?
- (iii) "अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृतमश्नुते" इति कुत्र वर्तते ?

8. दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः -

3×4=12

- (i) न्यायशास्त्रे कति पदार्थाः वर्णिताः ?
- (ii) तर्कभाषा कस्य शास्त्रस्य प्रवेशिका ?
- (iii) ईशावास्योपनिषदः इत्यस्य द्वितीयमन्त्रं लिखत।

9. अति दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः -

4×5=20

(i) ईशावास्योपनिषदः इत्यस्य मंगलपाठं लिखत।

(ii) समवायि कारणस्य लक्षणं लिखत।

(iii) कदा पुनरिन्द्रियं करणम् ?

(iv) कारणं कति विधम् ? यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।

10. श्रीमद्भगवद्गीतायाः द्वितीयाध्यायस्य श्लोकद्वयं लिखत।

10

अथवा

श्रीमद्भगवद्गीतायाः द्वितीयाध्यायस्य सारं लिखत।

पूर्वमध्यमा प्रथमखण्ड

विषय कोड : 509

दर्शनम्

चतुर्थ प्रश्नपत्रम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देशः—अधोलिखिताः सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषायां समाधेयाः।

1. उचितविकल्पं चिनुत —

5×1=5

(i) श्रीमद्भगवद्गीतायाः तृतीय अध्याये कति श्लोकाः सन्ति ?

(1) पञ्चचत्वारिंशत्	(2) त्रिचत्वारिंशत्
(3) पञ्चत्रिंशत्	(4) सप्तचत्वारिंशत्

(ii) ईशावास्योपनिषद् प्रथम मन्त्रः —

(1) कुर्वन्नेवेह	(2) ईशावास्यमिदं सर्वं
(3) पूर्णः मदः पूर्णमिदं	(4) असूर्या नाम ते लोकाः

(iii) श्री केशवमिश्रः कस्य ग्रन्थस्य प्रणेता अस्ति ?

(1) तर्कसंग्रहः	(2) दर्शनशास्त्र
(3) तर्कभाषाः	(4) न्यायदर्शनः

(iv) श्रीकृष्णार्जुनसंवादे सांख्ययोगोनामः अध्यायः —

(1) तृतीयोऽध्यायः	(2) प्रथमोऽध्यायः
(3) द्वितीयोऽध्यायः	(4) पञ्चमोऽध्यायः

(v) मनुष्यत्वाभिमानस्य कर्मविधिः स्वरूपं प्रतिपादनीयम् —

(1) वृहदारण्यकोपनिषद्:	(2) केनोपनिषद्:
(3) मुण्डकोपनिषद्:	(4) ईशावास्योपनिषद्:

2. रिक्तस्थानानि पूरयत —

5×1=5

- (i) पूर्णमदः पूर्णमिदं मुदच्यते।
(ii) अन्धं तमः प्रविशन्ति ये उपसते।
(iii) दृष्ट्वातु व्युढं दुर्योधनस्तदा।
(iv) तन्तुरूपस्य कारणम्।
(v) धर्मक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः।

3. युगमेलनं कुरुत —

5×1=5

- (i) साख्ययोगः (1) केशवमिश्रः
(ii) तच्च कारणं (2) उपनिषदः
(iii) दर्शनम् (3) ऋषीकेशः
(iv) ईशावास्यमिदं (4) त्रिविधम्
(v) पाञ्चजन्यम् (5) गीता

4. सत्यकथनानां समक्षम् 'आम' असत्यकथनानां समक्षम् 'न' इति लिखत —

5×1=5

- (i) यथार्थानुभवः प्रमा अस्ति।
(ii) साधकतम् करणम् अस्ति।
(iii) गीता उपनिषद् नास्ति।
(iv) ज्ञानविषयं ज्ञानं स्मृतिः।
(v) तर्कभाषायां सप्तपदार्थानि प्रमाणानि च सन्ति।

5. एकपदेन उत्तरत —

5×1=5

- (i) अत्रात् कानि भवन्ति ?
(ii) कामात् कः अभिजायते ?
(iii) ते अधिकाराः कुत्र ?
(iv) जातस्य ध्रुवं किम् ?
(v) यज्ञात् कः भवति ?

6.

एकवाक्येन उत्तरं लिखत -

12×2=24

- (i) सर्वत्र भगवद्दृष्टिः का उपदेशः कस्मिन् उपनिषदि वर्णितः ?
- (ii) 'असूर्या नाम ते लोकाः' इति वाक्यं कस्य ग्रन्थस्य अस्ति ?
- (iii) शास्त्रस्य प्रवृत्तिः कतिधा ?
- (iv) श्रीमद्भगवद्गीताया सहसम्बन्धः कस्य पुराणस्य ?
- (v) प्रत्यक्षप्रमाणम् किम् ?
- (vi) ईश्वरकृष्णार्जुनयोः संवादः कुत्र प्राप्यते ?
- (vii) श्रीमद्भगवद्गीतायाः प्रथमाध्यायस्य नाम किम् ?
- (viii) का प्रमा ?
- (ix) किं प्रमाणम् ?
- (x) उद्देश्यः कः ?
- (xi) महाभारते कस्मिन् पर्वणि गीता कथिता ?
- (xii) कर्मयोगो नाम कः अध्यायः ?

7. लघूत्तराणि प्रश्नानि -

3×3=9

- (i) 'निमित्तानि च पश्यामि विपरीतानि केशव' इति कः उक्तवान् ?
- (ii) "क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते" इति कस्मिन् अध्याये उक्तम् ?
- (iii) "अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृतमश्नुते" इति कुत्र वर्तते ?

8. दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः -

3×4=12

- (i) न्यायशास्त्रे कति पदार्थाः वर्णिताः ?
- (ii) तर्कभाषा कस्य शास्त्रस्य प्रवेशिका ?
- (iii) ईशावास्योपनिषदः इत्यस्य द्वितीयमन्त्रं लिखत।

9. अति दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः -

4×5=20

(i) ईशावास्योपनिषदः इत्यस्य मंगलपाठं लिखत।

(ii) समवायि कारणस्य लक्षणं लिखत।

(iii) कदा पुनरिन्द्रियं करणम् ?

(iv) कारणं कति विधम् ? यथाग्रन्थं प्रतिपादयत।

10. श्रीमद्भगवद्गीतायाः द्वितीयाध्यायस्य श्लोकद्वयं लिखत।

10

अथवा

श्रीमद्भगवद्गीतायाः द्वितीयाध्यायस्य सारं लिखत।